

Svenskhuset i Tolstoys kvarter

MATS CARLSSON LÉNART, *frilansjournalist*

Att svenska staten äger en stor trävilla från 1920-talet i centrala Moskva är säkert okänt för många. Villan som liksom ambassaden förvaltas av Statens fastighetsverk inköptes av Sverige mitt under brinnande krig 1941 och har sen dess varit en trivsamt bostad för svenska diplomater i den ryska huvudstaden.

Den stora villan vid Rossolimogatan i Moskva uppfördes som privatbostad i slutet av 1920-talet.

I BÖRJAN AV MAJ 1941 förklarades det tyskockuperade Norges utsända diplomater i Moskva som icke önskvärda i Sovjetunionen. Sverige hjälpte norrmännen att ta hand om en del egendom de annars hade tvingats överge, bland annat skrivmaskiner och möbler.

Äldst i gården på den norska ambassaden var inte någon av diplomaterna utan kanslisten Einar Krane, som arbetat på beskickningen ända sedan slutet av 1920-talet och som bott i Moskva längre än så. Krane var nära bekant med kanslisten på Sveriges ambassad, den nästan 30 år yngre Karl Reinius. Det var dock inte deras liknande positioner på var sin ambassad som gjorde att de umgicks utan för att de var släkt. Einar Krane var Karl Reinius morbror. Reinius var född i Ryssland under tsartiden där hans far, en köpman från Umeå, ägnat sig åt trävaruaffärer.

Einar Krane var, i alla fall om man ska tro dåtida svenska utsända, i Moskva på 1930-talet känd som den sovjetiska huvudstadens ende private husägare. Han hade 1932 lyckats köpa det av ryssen Kiseljov endast fyra år tidigare byggda huset på Bozjeninovskygatan 8, en relativt stor enplansvilla i en slags jugendstil. Här bodde han med sin andra hustru, ryskan Ekaterina och hans avlidna första hustrus son i ett tidigare äktenskap, en pojke vid namn Jurij.

– Det var en härlig tid. Ett stort fint hus, många lekkamrater i närheten och skolan bara ett kvarter bort, minns Jurij 75 år senare. Efter att senare ha adopterats av Einar och Ekaterina ändrades hans namn till George Krane. Han blev senare norsk diplomat och var bland annat landets siste ambassadör i det gamla Jugoslavien. Nu lever han som pensionär i Oslo.

På våren 1941 var dock idyllen slut och klockan slagen för norrmännen i Moskva. Men Einar Krane som inte var utsänd diplomat stannade kvar ytterligare en tid för att avveckla det som fanns kvar av den norska representationen. Som skydd för honom flyttade systersonen Karl Reinius tillfälligt in i huset på Bozjeninovsky 8.

Krane frågade också om inte Sverige ville hyra hans hus då han själv inom kort skulle resa till Sverige för att där återförenas med sin hustru och son som befann sig hos hans syster i Stockholm. Det erbjudandet var för ambassadör Vilhelm Assarsson en verklig ljuspunkt i en annars dyster och problemfylld tid för diplomaterna i Moskva. Militärattachén, överste Engelbrekt Flodström, behövde en anständig tjänstebostad. Och efter ytterligare en tid, den 26 maj 1941, ville Krane sälja huset till Sverige.

«Denna dag har helt oväntat möjlighet yppat sig för beskickningen att erhålla ytterligare ett hus. Det låter som en saga i denna världens mest överbefolkade stad». Så skrev ambassadör Assarsson till sin chef kabinettssekreterare von Dardel i Stockholm.

SNABB AFFÄR

Huset var på åtta rum, hade två kök och en tomt på 1650 kvadratmeter. Det var bråttom med affären för rädslan fanns att sovjetmyndigheterna annars skulle gå in och expropriera fastigheten. Eller att något annat lands ambassad skulle lägga ett högre bud.

En stämning från Körsbärsträdgården – Villa Rossolimo med veranda ligger på en inte särskilt stor men mycket grön, lummig och lugn tomt, centralt i Moskva.

Sveriges kulturattaché Lena Jonson disponerar i dag den stora våningen på Rossolimo.

Trots krigs- och kristider lyckades Assarsson snabbt få Stockholm med på affären. Bara några dagar senare var det klart att Sverige betalade 5000 us dollar för fastigheten, en summa som sattes in på en bank i New York. Ytterligare ett villkor för affären var att pojken Jurij skulle få inresetillstånd till Sverige.

Efter att ha levt med kassaskåp i sovrummet och sitt skrivbiträde boende i samma lilla lägenhet som han själv med familj såg militärattaché Flodström mycket fram mot att äntligen få flytta in i ett ståndsmässigt hus. Men det skulle inte bli så. Den tyska invasionen av Sovjetunionen den 22 juni 1941 gjorde att hela den utländska diplomatkåren i Moskva evakuerades till staden Kujbysjev, vid Volga, många hundra kilometer mot sydost – den stad som i dag återfått sitt ursprungliga namn Samara.

Det skulle dröja flera år innan Sveriges nya villa i Moskva skulle användas som det var tänkt.

SPIONBONING

Den förste svenske diplomat som verkligen bodde i Bozjeninovskij var överste Carol Bennedich, militärattaché i Moskva 1943–47. En person som senare skulle bli betydligt mer namnkunnig, för att inte säga ökad, flyttade in i huset i januari 1949. Det var den 43-åriga överstelöjtnanten Stig Wennerström. Trots att han inte var chef för den militära avdelningen vid ambassaden utan endast flygattaché fick han med hustru och två döttrar flytta in i den stora våningen på Bozjeninovskij. Förste militärattachén överste Curt Juhlin-Dannfelt fick hålla tillgodo med en liten hyrd lägenhet där han bodde med sin dotter Julie som arbetade som skrivbiträde på ambassaden.

Det var ungefär vid denna tid som Wennerström förmodas ha blivit värvad som spion av sovjetiska underrättelsetjänsten GRU. Den andra, mindre våningen i huset hyrdes under den perioden av Norges ambassad och där bodde, vägg i vägg med Wennerströms, nyblivna NATO-medlemmen Norges ambassadråd.

Men efter ett par år flyttade fler av Curt Juhlin-Dannfelts anhöriga till Moskva och då fick Wennerströms maka på sig och flytta till en lägenhet.

– Det var ett spännande hus med alla sina stora kakelugnar. Särskilt minns jag de kraftiga och långa vedträna som kakelugnarna eldades med, berättar Curt Juhlin-Dannfelts yngsta dotter Ellen

Hammarskjöld, som var i 20-årsåldern när hon bodde i svenskvillan i början av 1950-talet.

– Vi utgick från att huset var avlyssnat och vi var också tämligen övertygade om att dvorniken, (det vill säga gårdskarlen) hade sovjetmyndigheternas uppdrag att hålla koll på oss. När pappa skulle avhandla något viktigt med en gäst så gick de alltid ut och promenerade. Men sammantaget var det ändå en trivsam tid, tycker Ellen Hammarskjöld.

ÄNTLIGEN ENGELBREKT!

År 1952 återvände dalkarlen Engelbrekt Flodström till Moskva för sin andra attachéperiod i den sovjetiska huvudstaden. Äntligen kunde han verkligen flytta in i det hus han genom sina bostadsklagomål själv medverkat till att Sverige köpte elva år tidigare. Men bara något år senare börjar det diskuteras om en annan diplomat med större familj ska få flytta in i den stora våningen i stället. Denna diskussion gjorde överste Flodström mycket upprörd och i ett brev daterat 23 februari 1954 begärde han att få avlösning i förtid och flytta hem om han inte fick bo kvar.

Turerna slutade med att Flodström, som närmade sig pensioneringen, fick bo kvar i den rymliga våningen.

I mitten av 1950-talet ändrades namnet på Bozjeninovskijgatan till Rossolimo-gatan, efter en italiensk kommunist. Sedan dess har Sveriges villa i Moskva rätt och slätt kallats Rossolimo.

FRÅN MILITÄR TILL KULTUR

Nu mera är det Sveriges kulturattaché i Moskva som disponerar den stora våningen på Rossolimo. En lugn och grön oas med ett i dag mycket centralt läge i den ryska huvudstaden, där markpriserna skjutit i höjden och skyskrapor byggs i en takt som sällan setts tidigare i vår värld. Även den förr nästan helt lantliga miljön kring gatan har blivit betydligt mer urban och nu finns ett stort höghus vid tomtgränsen. Men området är fortfarande ganska pittoreskt och bland de äldre hus som bevarats i närheten finns Leo Tolstoj's vinterbostad som nu mera är museum. **KV**

När Sverige köpte Rossolimo av norrmannen Einar Krane 1941 var kvarteren runt om rent småstadsaktiga. Nu mera har höghuset krupit alldeles intill tomtgränsen.

